

ZELTA MĀJAS GRĀMATAS

Tautas mājas aptieka

*Veselības kopšana un māju līdzekļi, kā tos lietoja pirms simt
gadiem*



No grāmatas «Jaunā Zelta mājas grāmata I»
Rīgā, ap 1905. gadu

BLUSABOOKS

Tautas mājas aptieka

Veselības kopšana un māju līdzekļi, kā tos lietoja pirms simt gadiem

Sērija «Zelta mājas grāmatas», 4. grāmata.

Teksta avots: «Jaunā Zelta mājas grāmata I». Sastādījis cand. agr. J. Vidiņš. Izdevis Zēherta grāmatu pārdotava, Rīgā, Akmeņu ielā 13. Drukājis J. A. Freijs. Ap 1905. gadu. Oriģinālais teksts ir publiski pieejams vēstures avots.

© 2026 SIA "Blusa Entertainment" (reģ. Nr. 40203726725) · BlusaBooks. Šis izdevums — teksta pārlikums mūsdienu rakstībā, zemsvītras piezīmes, vārdnīca, ievads un viss noformējums — ir autordarbs. To aizliegts kopēt, pavairot, izplatīt vai publiskot pilnībā vai daļām bez rakstiskas atļaujas. Atļaujas: contact@blusa.eu.

Svarīgi. Šī grāmata ir vēstures liecība, nevis padomu grāmata. Tajā aprakstīti ap 1900. gadu lietoti mājas līdzekļi, to starpā vielas, kas šodien atzītas par indīgām vai bīstamām (svins, dzīvsudrabs, opijs, karbolskābe u. c.). Neko no šeit rakstītā nelieto. Slimības gadījumā griezies pie ārsta.

Pirmais izdevums, 2026. gads.

blusabook.com

Kā toreiz dzīvoja

Ārsts bija tālu, un pirmais, ko darīja, bija tas, kas bija mājās: tēja, kompress, vanna, zāļu tinktūra, ziede no vazelīna un kampara. Šī ir lielākā nodaļa grāmatā — vesela tā laika mājas aptieka, no saaukstēšanās un zobu sāpēm līdz apdegumiem, brūcēm un bērnu slimībām, kopā ar to, kā toreiz saprata veselīgu dzīvi: gaiss, ūdens, miegs, uzturs.

KĀ ŠĪ GRĀMATA IR TAISĪTA

Teksts ir *vārds vārdā* no oriģināla. Mēs neko neesam pārstāstījuši, saīsinājuši vai «uzlabojuši»: receptes, skaitļi, mēri un padomi ir tādi paši, kādi tie bija iespiesti.

Mainīti ir tikai burti — gotiskā druka un vecā rakstība pārlikta mūsdienu latviešu burtos (*wahramās sabls* → *vārāmās sāls*). Valoda pati ir 1905. gada, tāpēc daļa vārdu un teikumu šodien skan neparasti: «gabali jāsāla ilgāki», «vajaga», «atkarās». Tā tas arī domāts.

Vecos, svešos un nesaprotamos vārdus skaidrojam katras nodaļas beigās, kad tie parādās pirmo reizi. Visi kopā tie ir vārdnīcā grāmatas beigās, tāpat kā veco mēru tabula.

Kvadrātiekvās [tā] ir vietas, kur skenējums bija bojāts vai nogriezts un vārds atjaunots pēc konteksta; [...] nozīmē, ka vārds nav salasāms.

ŠAJĀ GRĀMATĀ

veselīga dzīve: gaiss, ūdens, uzturs

pirmā palīdzība

zāļu tējas un tinktūras

ziedes, kompreses un vannas

bērnu kopšana

māju līdzekļi pēc kaitēm

Saturs

510 Ziepju atlikumus	9	543 Atraugas	29
511 Piens vārot iet pāri	9	544 Augoņi	30
512 Pārsālīts cepetis	10	545 Ausu dziedzeru pampums	30
513 Nepiemirkstami korķi,	10	546 Ausu sāpes, reimatiskas	30
514 Vispārēji norādījumi	10	547 Ausu švingstēšana	30
515 Zaļu pagatavošana	11	548 Acis, asarotas un karstas	30
516 Aplikumi un uzklājumi	11	549 Acu iekaisums, Ēģiptes jeb trachoma	31
517 Spirti jeb alkoholiski izvilkumi	11	550 Acu iekaisums, strutainais,	31
518 Ekstrakti	12	551 Acu iekaisums, vienkāršais	31
519 Tinktūras	13	552 Acu katars pavaros	32
520 Plāksteri, salves, eļļas	14	553 Acu krislis	32
521 Sīrupi	15	554 Acu radzenes strutainais iekaisums ..	32
522 Vīni un likieri	16	555 Acu savienotājas ādiņas katars	32
523 Dažādas receptes	17	556 Acu vājums	33
524 Ūdeņa lietošana	17	557 Bāluma kaite	34
525 Mazgājumi	17	558 Bakas	35
526 Uzklājumi	18	559 Bakas, vēja,	35
527 Tinumi	18	560 Balss rīkles jeb gāmura katars	35
528 Vannas	20	561 Blaugznas galvā	36
529 Lējumi	21	562 Blusenes (Nesselsucht)	37
530 Sautējumi	22	563 Bruka jeb kila	37
531 Āda	23	564 Budzis (Pilonis, Furunkel)	37
532 Ādas niezēšana	23	565 Deguna asiņošana	38
533 Sasprēgājusi āda	23	566 Deguns, smirdošs	38
534 Aizdusa	24	567 Difterīts	38
535 Aizsmakums	25	568 Drudzis	39
536 Asiņošana pie sievietēm	25	569 Drudzis, vienkāršais mainu	39
537 Asinssērga jeb disenterija	26	570 Dzeltenā kaite	40
538 Asiņu apturami līdzekļi	26	571 Dzemesd asiņojumi	40
539 Asiņu sajūftēšana	27	572 Dusulis	41
540 Asiņu saplūdums galvā	28	573 Dvaša, smirdoša	41
541 Asiņu splanšana	28	574 Iesnas	42
542 Asiņu tīrāmi līdzekļi	29		

575 Ēdes	43	610 Kašķis	58
576 Ēde, cērpoša	44	611 Klepus, kāss	58
577 Ēstgribas trūkums	44	612 Kolera	60
578 Elpa, grūta	44	613 Kolika	60
579 Elpošana	45	614 Kompresi (uzklājumi.)	60
580 Galvas izsitumi	45	615 Krampji	61
581 Galvas sāpes	46	616 Krampis, smejamais	61
582 Ģibonis	47	617 Kraupis	61
583 Ģimņa sāpes, reimatiskas (ar zobu sāpēm)	47	618 Křitamā kaite	61
584 Ģimis, sarkans	47	619 Krūšu gali (tikas), jēli	62
585 Grēmens (vērmeles)	47	620 Krūšu kaites un klepus	62
586 Gūžu sāpes (Ischias)	48	621 Krūšu katars	63
587 Gultas slapināšana	48	622 Krūšu krampis	63
588 Hemoroidi	49	623 Krūšu plēves iekaisums	63
589 Hipocondrija	49	624 Krūšu sāpes ar krēpām	63
590 Histerija	49	625 Krūšu sacietējums un vēzis	63
591 Ikru krampis	50	626 Krūšu spiedējs	64
592 Influenza	50	627 Krūšu tēja	64
593 Izmežģījumi un izliminājumi	50	628 Krusta sāpes	64
594 Izsitumi galvā	51	629 Kukaiņu dūrieni	65
595 Jēlumi	51	630 Kunga asiņojumi	65
596 Jēlums, nogulēts	52	631 Kunga augoņi	66
597 Jikte jeb kaulroze	52	632 Kunga katars	66
598 Jikts mezgli	53	633 Kunga krampis (vēdera graizes)	66
599 Kājas, aukstas	53	634 Kunga pieglīšana	67
600 Kājas jēlas (no svišanas)	54	635 Lietuvēns	67
601 Kājas, caurās	54	636 Locītavu reimatisms	68
602 Kājpirkstu brante	54	637 Lūpas, sasprēgājušas	68
603 Kāju svišana	55	638 Mandeļu iekaisums	69
604 Kārpas	56	639 Masalas	69
605 Kakla iekaisums	56	640 Mazasinība	70
606 Kakla pieglīšana	57	641 Mati, taukaini	70
607 Kakla sāpes	57	642 Matu audzināmi līdzekļi	71
608 Kakls, stīvs	57	643 Matu izkrišana	71
609 Karstuma bakas	57	644 Matu krāsošana	72
		645 Mieža grauds	73

646 Mizšana, sāpīga	73	681 Aukstas rokas	88
647 Mizalus dzenoši līdzekļi	73	682 Roku notirpšana	88
648 Migrēne	74	683 Sarkanas rokas	88
649 Mūsains (raibs) ģimīs	74	684 Roku svišana	88
650 Mutes smaka, slikta	75	685 Roze	89
651 Mutes puve	75	686 Saaukstēšanās	89
652 Mutes vāšainais iekaisums (Aphthae)	76	687 Sagremošanas traucējumi	90
653 Nags acī	77	688 Sagremošana, vāja	90
654 Nakts sviedri	77	689 Saindējumi	91
655 Nieru akmeņi	77	690 Sala tulznas	91
656 Nieru kaite	77	691 Saspiedumi	92
657 Nervu krampji	78	692 Šarlaks	92
658 Nemiegs	78	693 Sirds krampis, sirds bailes	92
659 Nervu spēcīnami līdzekļi	79	694 Sirds lēkāšana, nervoza	93
660 Noliesējums	79	695 Skorbutis	93
661 Noliesēšanai	79	696 Skrofulas	94
662 Nosalušie	79	697 Skrofulozi izsitumi pie bērniem	94
663 Noslāpušie	79	698 Slimības pielīp	95
664 Padušu sviedri	80	699 Smadzeņu iekaisums	95
665 Paģiras	80	700 Spāri (pinni)	95
666 Pamirumi	80	701 Spangu izsitumi. (Pemphigus)	95
667 Piena vairojami līdzekļi	81	702 Staru sēnīte	96
668 Pirksta ēdējs (aizmilze, ziets)	81	703 Sviedrējami līdzekļi	96
669 Plankumi, brūni (aknu plankumi) ...	82	794 Zarnas, aklās iekaisums	97
670 Plaušu dilonis	82	705 Zarnu ass saslimums	97
671 Plaušu karsonis	82	706 Zarnu augoņi	97
672 Plaušu katars	83	707 Zarnu katars	97
673 Pūšļa akmeņi	83	708 Zarnu kolika	97
674 Pūšļa katars	84	709 Zarnu vājums	97
675 Pūšļa krampis	85	710 Žagus	98
676 Punes,	85	711 Žebiekste	98
677 Rachits jeb Angļu slimība	85	712 Žūpību	98
678 Reimatisms	86	713 Žults akmeņi	98
679 Rīkles katars	87	714 Žults kolika	99
680 Rīkles skalojamas tējas	87	715 Ziedi, baltie	99
		716 Zobu pulveri	100

717 Zobu sāpes	100	729 Vēdera spiedējs	106
718 Zobu smaganu (duntu, muslu) iekaisums	101	730 Vēdera tūska	107
719 Surdze jeb slapjā ēde	101	731 Vēders, uzpūsts	107
720 Tūpļa niezēšana	102	732 Vēders, vājš	108
721 Tūska (ūdeņa kaite)	102	733 Vēders, ciets	109
722 Tuklums, pārliecīgs	102	734 Vēja bulta	110
723 Tulznas (stuldzes, čulgas), kas ceļas no apdeguma	102	735 Veļa kauls	110
724 Uzbudinājums, nervozs	104	736 Vemšana	111
725 Vājums (nespēks)	104	737 Vemšana un caureja	111
726 Vātis	105	738 Caureja	111
727 Varžacis	105	739 Caurejamās sāles	112
728 Vēdera sāpes	106	740 Cērme, lentes	114
		741 Cērmes	115

IV

Veselības kopšana un māju līdzekļi

